

Sygn. akt III CSKP 28/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczuk

SSN Monika Koba (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa (...) Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu
Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W.
przeciwko E. K.

o uznanie umów za bezskuteczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 28 maja 2021 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w K.
z dnia 27 marca 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania oraz
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 4 września 2017 r. Sąd Rejonowy w B., uznał za bezskuteczne, w stosunku do powoda (...) Niestandardyzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego w W. trzy umowy zawarte przez dłużnika P. K. z pozwaną E. K.: umowę darowizny z dnia 23 czerwca 2015r. odrębnej własności lokalu mieszkalnego nr 18, położonego w B. na osiedlu G. w budynku nr 23 wraz z przysługującym udziałem w częściach wspólnych, dla którego w Sądzie Rejonowym w B. urządzona jest księga wieczysta (...), umowę sprzedaży z dnia 25 listopada 2015 r. udziału wynoszącego $\frac{1}{2}$ części w nieruchomości położonej w K. oznaczonej jako działka nr (...), objętej księgą wieczystą (...) oraz umowy sprzedaży z dnia 18 marca 2016 r. nieruchomości położonych w miejscowości B., gmina M. oznaczonych jako działki nr (...)/61, (...)/62, (...)/24, objętych księgą wieczystą (...), a także udziału wynoszącego $\frac{1}{4}$ części w nieruchomości położonej w miejscowości B., gmina M., oznaczonej jako działka nr (...)/21, objętej księgą wieczystą (...), w celu ochrony wierzytelności powoda w kwocie 50.000 zł, nabytej na podstawie umów cesji z dnia 21 czerwca 2016 r. i z dnia 18 lipca 2016 r. od poprzedniego wierzyciela dłużnika P. K. Banku B. S.A. w G. (dalej: „B. S.A.” lub „Bank”) wynikającej z niewywiązania się przez dłużnika z umowy limitu debetowego z dnia 15 listopada 2013 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że P. K. zawarł w dniu 15 listopada 2013 r. z B. S.A. umowę limitu debetowego do kwoty 50.000 zł, która została skutecznie wypowiedziana w dniu 29 maja 2015 r. z powodu braku spłaty w terminie wynikającego z niej zadłużenia. W dniu 28 lipca 2015 r. Bank wystawił bankowy tytuł egzekucyjny na kwotę wymagalnego zadłużenia wynoszącego 100.503,79 zł., a po jego zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności wystąpił z wnioskiem o wszczęcie egzekucji kwoty 102.485,95 zł, która okazała się w zasadzie bezskuteczna, gdyż komornik przekazał wierzycielowi zaledwie kwotę 220 zł.

Bank umową z dnia 21 czerwca 2016r. przełał egzekwowaną wierzytelność na rzecz Subfunduszu (...), który w dniu 18 lipca 2016 r. zawarł umowę cesji z powodem. Nabywca wierzytelności (powód w niniejszej sprawie) zawiadomił komornika i złożył wniosek o wstąpienie do postępowania egzekucyjnego w miejsce

dotychczasowego wierzyciela. Komornik postanowieniem z dnia 11 października 2016 r. wniosek ten oddalił, a postanowieniem z dnia 17 maja 2017 r. umorzył postępowanie egzekucyjne na wniosek Banku B. S.A.

Lokal mieszkalny nr 18, położony w budynku nr 23 w B. położony na Osiedlu G. wraz z przysługującym mu udziałem w częściach wspólnych, objęty księgą wieczystą (...), został zakupiony w 2010 r. za kwotę 174 000 zł przez P. K. i jego żonę M. K.. Na zakup tego mieszkania małżonkowie zaciągnęli w Banku P. S.A. kredyt w kwocie 233 555,67 zł, który został zabezpieczony hipoteką zwykłą, zaś odsetki hipoteką kaucyjną. W ramach podziału majątku wspólnego, (po zawarciu umowy majątkowej małżeńskiej), P. K. umową z dnia 31 lipca 2013 r. otrzymał wyżej wymienione prawo odrębnej własności lokalu, które umową z dnia 23 czerwca 2015 r. darował następnie swojej matce E. K..

Nieruchomości oznaczone jako działki nr (...)/1, nr (...)/62 i nr (...)/24 położone w B. gmina M. były przedmiotem kilku transakcji pomiędzy P. K. i E. K.. Najpierw P. K. w dniu 23 czerwca 2015 r. darował je pozwanej wraz udziałem $\frac{1}{4}$ w prawie własności działki nr (...)/21. Z kolei E. K. umową darowizny z dnia 15 marca 2016 r. przeniosła je zwrótnie na rzecz P. K. wraz z udziałem wynoszącym $\frac{1}{4}$ części w działce nr (...)/21 położonej w B. gmina M.. Następnie P. K. umową z dnia 18 marca 2016 r. sprzedał nieruchomości objęte uprzednio umową darowizny na rzecz pozwanej.

Jednocześnie w dniu 25 listopada 2015 r. dłużnik sprzedał swojej matce E. K. udział $\frac{1}{2}$ w prawie własności nieruchomości oznaczonej jako działka nr (...) położonej w K..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie, wobec wszystkich umów objętych pozwem spełnione bowiem zostały przesłanki z art. 527 § 1 i 3 k.c. Dłużnik posiadając wymagalne wierzytelności wobec poprzednika prawnego powoda nie dokonał ich spłaty, wyzbywając się na rzecz pozwanej istotnych składników swojego majątku. Pogłębił w ten sposób stan swojej niewypłacalności i działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (art. 527 § 2 k.c.). Podkreślił, że cenne składniki majątku dłużnika były przedmiotem wielu - nie znajdujących innego racjonalnego

wyjaśnienia - transakcji z osobą bliską (matką), której twierdzenia o braku wiedzy o zobowiązaniach syna wobec wierzycieli i jego sytuacji majątkowej ocenił, jako niewiarygodne (art. 527 § 3 k.c.).

Wyrokiem z dnia 27 marca 2018 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację pozwanej dzielając w pełni ustalenia faktyczne oraz rozważania prawne Sądu pierwszej instancji i uznając zarzuty apelacji za bezzasadne.

W skardze kasacyjnej pozwana zaskarżyła wyrok Sądu Okręgowego w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła: błędną wykładnię art. 132 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 2344 ze zm. - dalej: „Pr. up.” lub „Prawo upadłościowe z 2003 r. ”), oraz art. 133 Pr. up., a także naruszenie art. 174 § 3 w zw. z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.

Powód w odpowiedzi na skargę wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Prokurator Generalny w piśmie procesowym z dnia 29 maja 2019 r. wyraził pogląd, że skarga kasacyjna powinna być uwzględniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna dotyczy wyłącznie konsekwencji ogłoszenia upadłości konsumenckiej dłużnika P. K. dla biegu postępowania obejmującego żądanie wierzyciela o uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną.

Z przebiegu postępowania wynika, że Sąd Okręgowy na rozprawie apelacyjnej w dniu 27 marca 2018 r. został powiadomiony przez pełnomocnika pozwanej o wydaniu w dniu 6 lutego 2018 r. (V Gu (...)) przez Sąd Rejonowy w R. orzeczenia o ogłoszeniu upadłości konsumenckiej dłużnika P. K. i ustanowieniu syndyka masy upadłości w osobie B. N.. Pozwana złożyła w związku z tym wniosek o odroczenie rozprawy i zawiadomienie o toczącym się postępowaniu syndyka w trybie przepisów Prawa Upadłościowego, jednak został on przez Sąd Okręgowy oddalony (k. 325). Jednocześnie w motywach zaskarżonego orzeczenia brak jakiegokolwiek wyjaśnienia przyczyn zajętego w tym przedmiocie przez Sąd

stanowiska (k. 326- 334). Data ogłoszenia upadłości wskazuje natomiast, że upadłość dłużnika P. K. została ogłoszona już po złożeniu pozwu przez wierzyciela i wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji, w toku postępowania apelacyjnego. Okoliczność ta znajduje potwierdzenie w obwieszczeniu zamieszczonym w Monitorze Sądowym i Gospodarczym z dnia 14 lutego 2018 r., Nr 32 (5420), poz. 6644.

W tym stanie rzeczy zarzuty naruszenia art. 132 ust. 1 i art. 133 Pr. up. zasługują na uwzględnienie. Zgodnie z art. 132 ust. 1 Pr. up. po ogłoszeniu upadłości legitymację czynną do wszystkich procesów aktualnych i przyszłych, przeciwko osobie trzeciej o uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną (art. 527-534 k.c.) dotyczących majątku, który - gdyby nie czynność upadłego z osobą trzecią - znajdowałby się w masie upadłości, ma wyłącznie syndyk. Wynika to z faktu, że działa on w interesie wszystkich pokrzywdzonych wierzycieli celem zapewnienia im możliwości zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym. Regulacja ta ma zapobiegać sytuacjom, gdy po ogłoszeniu upadłości poszczególni wierzyciele w swoim indywidualnym interesie mogliby zainicjować lub kontynuować wcześniej wszczęty proces o uznanie czynności za bezskuteczne i uzyskać korzyść z uszczerbkiem dla innych wierzycieli upadłego dłużnika. Celem postępowania upadłościowego jest bowiem szybkie, efektywne i równomierne zaspokojenie wszystkich wierzycieli z całego majątku dłużnika. W kolizji z tym celem stałoby pozostawienie poszczególnym wierzycielom upadłego, równoległe z syndykiem, uprawnienia do wystąpienia z powództwem o uznanie czynności prawnych dłużnika za bezskuteczne, popieranie takiego powództwa, jak również wyegzekwowanie przyznanego nim świadczenia po ogłoszeniu upadłości dłużnika (argument *a contrario* z art. 133 ust. 4 Pr. up.).

W konsekwencji - w trakcie trwania postępowania upadłościowego - legitymacja procesowa poszczególnych wierzycieli upadłego do wytoczenia lub popierania tego rodzaju powództwa jest wyłączona. Stanowisko takie jest utrwalone zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2002 r., III CSK 998/99, niepubl., z dnia 5 lipca 2007 r., II CSK 118/07, niepubl. i z dnia 3 października 2008 r., I CSK 93/08, niepubl.).

Oceny tej nie zmienia wykładnia językowa art. 132 ust. 1 Pr. up., w którym ustawodawca w przeciwieństwie do art. 57 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r., nr 118, poz. 512, ze zm. - dalej: „Prawo upadłościowe z 1934 r.”) nie stwierdził, że powództwo może wytoczyć „tylko syndyk”. W aktualnym stanie prawnym takie ujęcie redakcyjne wynika z tego, że powództwo takie może wytoczyć także nadzorca sądowy i zarządca. Z zasadą wynikającą z art. 132 ust. 1 Pr. up. koresponduje art. 133 ust. 4 Pr. up., zgodnie z którym, wierzyciel nie ma obowiązku wydania masie upadłości świadczenia otrzymanego na mocy wyroku uznającego czynność upadłego za bezskuteczną, jeżeli otrzymał je przed ogłoszeniem upadłości.

Oddalenie zatem apelacji przez Sąd Okręgowy mimo wiedzy o ogłoszeniu upadłości dłużnika doprowadziło do uwzględnienia powództwa wierzyciela, który w dacie zamknięcia rozprawy przez Sąd drugiej instancji (art. 316 § w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.) - na mocy art. 132 ust. 1 Pr. up. – utracił legitymację czynną do jego popierania.

Zmiany podmiotowe po stronie powoda, w związku z ogłoszeniem upadłości dłużnika już po wytoczeniu przez wierzyciela powództwa o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną reguluje art. 133 ust. 1 Pr. up. Zapewnia on syndykowi - także w toku postępowania przed sądem drugiej instancji - możliwość wstąpienia do procesu w miejsce powoda (wierzyciela) i kontynuowania postępowania ze skutkiem dla masy upadłości, bez potrzeby uzyskiwania zgody stron i z obowiązkiem rozliczenia poniesionych przez wierzyciela kosztów procesu na zasadach wynikających z art. 133 ust. 2 Pr. up., jako kosztów postępowania upadłościowego (art. 230 ust. 1 Pr. up.). Następstwo prawne syndyka pozwala na zapewnienie ciągłości postępowania, bez potrzeby występowania z odrębnym powództwem.

Ustawodawca uregulował także sytuację, gdy po wstąpieniu syndyka do sprawy wytoczonej przez wierzyciela - i przed jej zakończeniem - dojdzie następnie do umorzenia lub uchylenia postępowania upadłościowego. Sąd ma wówczas obowiązek – wobec utraty legitymacji przez syndyka - zawiadomić o toczącym się

procesie wierzyciela, który może przystąpić do procesu - zainicjowanego przez siebie przed ogłoszeniem upadłości - w charakterze powoda (art. 133 ust. 3 Pr. up.). Sąd Okręgowy z naruszeniem art. 133 ust. 1 Pr. up. - mimo uzyskania wiedzy o ogłoszeniu upadłości dłużnika i zgłoszenia wniosku o zawiadomienie syndyka - nie zapewnił mu jednak możliwości wstąpienia w miejsce powoda i kontynuowania postępowania ze skutkiem dla masy upadłości.

Zarzut naruszenia art. 174 § 3 w zw. z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. przez nie wydanie z urzędu postanowienia o zawieszeniu postępowania i nie wezwanie w tym trybie syndyka do udziału w sprawie - co miało skutkować nieważnością postępowania - jest natomiast bezzasadny. W przypadku ogłoszenia upadłości dłużnika nie ma podstaw do zawieszenia postępowania o uznanie czynności dłużnika za bezskuteczne na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. Przepis ten reguluje bowiem wpływ ogłoszenia upadłości jednej ze stron tego postępowania na postępowania cywilne toczące się z jej udziałem, a dłużnik nie jest stroną tego rodzaju postępowania. W konsekwencji art. 174 § 3 k.p.c. nie znajduje w tym wypadku zastosowania, a rzeczą Sądu jest jedynie zawiadomienie syndyka o toczącym się postępowaniu i zakreślenie mu terminu pozwalającego na podjęcie racjonalnej decyzji co do celowości skorzystania z przysługującego mu uprawnienia wstąpienia do procesu w charakterze powoda (art. 133 ust. 1 Pr. up.).

Z przytoczonych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i 398²¹ k.p.c.).

ke